

ПРОПОЗИЦІЇ

до проекту Концепції реформування системи ліцензування та акредитації у вищій освіті України

Тарас Добко
перший проректор
Український католицький університет
28 березня 2014 року

Акредитація

1. Дуже важливо зберегти у Концепції і відобразити у відповідних операційних положеннях та інструкціях про акредитацію **динамічне, а не статичне розуміння якості**. Йдеться про те, що при акредитації слід вимірювати ріст у якості, «додану вартість», підвищення якості, «дельту» в розвитку, а не фактичність наявних показників, які свідчать не більше ніж про наявний стан справ в системі безвідносно до її вихідного положення. Акредитація має бути не лише інструментом моніторингу, а, в першу чергу, засобом мотивування, стимулом до підвищення якості. В різних ВНЗ різні стартові можливості і доступні ресурси також різні, а тому при акредитації слід перевіряти, чи досягли програми того відносного рівня якості і результативності, на який могли розраховувати при наявності таких ресурсів.

2. Перехід до вимірювання росту в якості вимагає від університетів розробки досить конкретних **стратегічних планів розвитку** як університету в цілому, так і окремих навчальних програм, а також різних сценаріїв їх операційного втілення залежно від кількості матеріальних ресурсів. Ці плани мають бути побудовані у вигляді унікальних систем цінностей, що враховують специфіку діяльності і цілі ВНЗ. Кожен ВНЗ має розробити власну унікальну стратегію еволюції з врахуванням як глобальної національної системи цінностей, що відображає основні запити суспільства, так і специфіки роботи самого ВНЗ. Розроблена стратегія є моделлю системи цінностей, що складається з відповідного набору властивостей, які відображають якість вищої освіти, зважених за їх значимістю.

Розроблені моделі мають бути відкритими і повністю доступними для зовнішнього спостерігача з метою прозорості освіти, а також для поширення кращих практик. Це також має підвищити рівень довіри до тих гравців вищої освіти, які демонструють високий рівень ефективності, використовуючи власні системи цінностей, і призвести до створення груп, що складаються з гравців вищої освіти зі спільними інтересами і поглядами на якість освіти.

Керівництво університету та відповідних програм має взяти на себе чіткі зобов'язання щодо реалізації цих стратегічних планів. Їх виконання має бути предметом розгляду і аналізу під час акредитаційної експертизи.

3. Така акредитаційна експертиза повинна враховувати профіль навчального закладу і відповідної програми, а отже використовувати **диференційований підхід** до оцінки показників якості. При акредитації дослідницьких програм університету, перед яким стоїть завдання прориву у певних наукових ділянках, треба брати до уваги одні критерії, напр. кількість і рівень наукових публікацій у наукових часописах, що практикують незалежне експертне оцінювання матеріалів. При акредитації професійних програм треба брати до уваги інші критерії, скажімо портфоліо публікацій студентів програм з журналістики. При акредитації університету, який, в силу своєї специфіки, приділяє особливу увагу громадянській освіті і вихованню, треба підбирати свій особливий набір критеріїв.

4. Реалізація диференційованого підходу до оцінки різних програм залежить від довіри до експертної оцінки. Напруга навколо питання «А судді хто?!» може бути знята лише у разі проведення акредитаційних експертиз **неупередженими і незалежними експертами**. Слід поставити діяльність таких експертів на професійну основу, щоб вони цінували свою репутацію і усвідомлювали свою ключову суспільну функцію забезпеченням довіри між різними стейкхолдерами вищої освіти.

5. Процедура акредитаційної експертизи повинна відійти від традиції документальної перевірки діяльності і перейти до практики глибоких структурованих інтерв'ю з різними учасниками навчального процесу. Більше того, завданням експертів є не тільки досягти адекватного розуміння стану справ на програмі, а й допомогти всім учасникам навчального процесу зрозуміти, як можна покращити їхній перформанс, як підвищити якість всієї програми (*enhancement-led approach*). Такі завдання вимагають від експертів відповідної професійної підготовки та постійного зростання щодо розуміння сучасних процесів розвитку вищої освіти. Треба дати експертам нагоду для збору відгуків про діяльність та результативність програми від роботодавців, громадських організацій, місцевих органів влади тощо. Висновки і рекомендації акредитаційної експертизи повинні бути оприлюднені.

6. Поряд з акредитацією, нова система має передбачати **набір засобів допомоги** вузам в їх роботі над собою – наприклад, консультантів з розробки стратегій підвищення якості, тренінги для ВНЗ, створення веб-сторінок з рекомендаціями з підвищення якості тощо.

7. Кожен ВНЗ і кожна програма мають створити **внутрішню систему забезпечення** якості, яка повинна бути оприлюднена і зрозуміла для всіх учасників навчального процесу. Концепція акредитації повинна обов'язково передбачати процедури і схеми регулярних само-оцінок і взаємних моніторингів (як, наприклад, відвідування лекцій колегами). Акредитаційна експертиза повинна враховувати особливості внутрішньої системи при здійсненні зовнішньої експертизи.

8. В процесі акредитації якість освіти має вимірюватися за **результатами навчання** (learning outcomes), а не за статичними кількісними показниками викладацького складу чи інших ресурсів. Зокрема, для вимірювання якості знань треба використовувати «кастомізовані» контрольні завдання, зміст яких має відповідати освітньо-кваліфікаційній характеристиці випускника та індивідуальній специфіці програми. Можна доручити ВНЗ самостійно підготувати кілька варіантів таких контрольних завдань по відповідних програмах з тим, щоб вони пройшли експертну оцінку і були затверджені експертною комісією. В окремих випадках експертиза знань може відбуватися за стандартними міжнародними критеріями (напр. європейська шкала вимірювання рівня іноземної мови).

9. Процедури акредитації та інші процеси забезпечення якості матимуть сенс тільки за умови їх прив'язки до прозорих і зрозумілих правил розподілу матеріальних ресурсів. **Якість має винагороджуватися!**

10. Доцільно відокремити процедуру акредитації в новому вигляді від надання дозволу на видачу **дипломів державного зразка**. Видачу дипломів можна пов'язати з виконанням статичних ліцензійних умов. Акредитація повинна бути добровільною справою і засвідчувати відданість ВНЗ культурі якості, а також стати інструментом підвищення престижності ВНЗ і його окремих програм, додатковою перевагою у змаганні за кращого студента та додаткові ресурси. Можна узалежнити доступ ВНЗ і його програм до окремих ресурсів від наявності їх акредитації.

Ліцензування

1. Законопроект про вищу освіту робочої групи М. Згуровського передбачає поділ магістерських програм на **професійні і академічні**. Умови ліцензування таких програм повинні відрізнятися. Зокрема, потрібно скасувати вимоги щодо кадрового забезпечення професійних програм докторами наук за основним місцем праці, а також вимоги щодо викладання 95% лекційних занять кандидатами наук. Основним критерієм для викладання на професійній програмі має бути практичний професійний досвід, а не наукові ступені чи академічні звання.
2. Однією з вимог для отримання ліцензії має бути **наявність зрозумілої і прозорої системи внутрішнього забезпечення якості** навчальної програми, яка б включала в себе як стратегію, так і план дій з підвищення якості.
3. Для акредитованих програм потрібно скасувати поняття **ліцензійного набору**. Якщо ВНЗ демонструє прогрес у якості, що підтверджується акредитацією, ніщо не повинно обмежувати доступ громадян до більш якісної освіти. Якщо є попит на якісну програму, університет повинен відповідати на цей запит суспільства. Як варіант, можна встановити загальний ліцензійний обсяг на весь ВНЗ (на всі програми разом) і дати можливість самому ВНЗ корегувати кількість місць в окремих програмах залежно від акредитації, але не перевищуючи загальний ліцензійний обсяг.
4. **Стандарти освіти** за кожною програмою треба переглядати в сторону спрощення і надання більшої свободи всім без винятку ВНЗ. Не повинно бути однакових навчальних планів в значенні переліку навчальних дисциплін! Самі стандарти мають бути сформульовані мовою навчальних результатів, а не дисциплін чи навіть тематичних модулів.
5. Ліцензійні умови повинні включати вимогу до ВНЗ забезпечити **вільний вибір студента** у формуванні індивідуальної траєкторії навчання. Йдеться не просто про наявність традиційного блоку «дисциплін вільного вибору студента», а про створення для студентів нагоди досягати передбачених програмою навчальних результатів через вибір різних дисциплін (іншими словами, один і той самий тематичний модуль можна вивчати в рамках різних навчальних дисциплін).
6. При оцінці кадрового забезпечення навчальної програми під час ліцензійної експертизи потрібно прирівняти **викладачів з науковими ступенями здобутими за кордоном** (як українських громадян, так і іноземців) до викладачів з вітчизняними ступенями, якщо відповідне рішення було прийняте Вченою радою ВНЗ.

Прозорість процесів ліцензування і акредитації

1. Потрібно **оприлюднювати** і робити доступними для громадськості такі документи:
  - Стратегія розвитку навчальної програми
  - Внутрішня система забезпечення якості
  - Звіт про самооцінку навчальної програми
  - Склад акредитаційної експертної комісії
  - Висновки й рекомендації ліцензійних та акредитаційних експертиз
  - Зобов'язання ВНЗ щодо покращення якості на основі рекомендацій акредитаційної експертизи
2. Частиною акредитаційної експертизи має бути **вивчення думки громадськості** щодо діяльності ВНЗ та його програм.
3. Слід зобов'язати ВНЗ проводити **вивчення рівня та якості працевлаштування їхніх випускників** та регулярно оприлюднення отриманих результатів.